

Tekenen in de tijd 213

20-26 augustus 2023

Onverwacht werd Erik Borgman gevraagd college dogmatiek te geven. Hoewel hij zich voorbereid op zijn pensioen, zei hij ja. Getuigen dat in Jezus Christus Gods genade is verschenen en hoe dit de grondslag is van onze hoop, hoort tot zijn dominicaanse zending.

Als alles volgens plan verloopt, wordt het studiejaar 2023/4 het laatste voor mijn pensioen. Ik bereidde mij voor op een rustig jaar, want heel veel universitaire verplichtingen heb ik al niet meer. Ik zou weer echt gaan schrijven en ook nadenken over de tijd die mij nog gegeven zal worden. Wat ga ik nog doen, en waarom, en hoe? Ik plande een aantal verblijven in een klooster. Maar afgelopen donderdag kwam aan het einde van de middag een mail met de vraag of ik op de Fontys Hogeschool voor Theologie en Levensbeschouwing aan de Nieuwegracht in Utrecht de derdejaars colleges dogmatiek wilde geven. Degene die dat normaalgesproken doet, had zich ziek moeten melden en zou voor Kerstmis niet terugkomen.

Er waren allerlei redenen om 'neen' te zeggen. Dat het te kort dag was, bijvoorbeeld, maar daarom vroegen ze nu juist mij. Ik zou dat toch met een minimum aan voorbereiding moeten kunnen, was de gedachte. Dat ik andere plannen had en dat ik bovendien bijna met pensioen ging. Dat dit meteen een goede aanleiding was een nieuwe generatie het stokje te laten overnemen. Dat ik nauwelijks serieus heb overwogen om te bedanken, kwam niet alleen omdat ik vind dat als een nieuwe generatie ons werk moet overnemen, zij de kans behoort te krijgen zich fatsoenlijk voor te bereiden. Het kwam zelfs niet omdat *bijna* met pensioen niet hetzelfde is als met pensioen. De echte reden is de boodschap die de toenmalige algemeen overste van de dominicanenorde, de Ier Michael Browne (1989-1971), afgaf toen in de jaren vijftig van de vorige eeuw de Nijmeegse universiteit Edward Schillebeeckx wilde benoemen op de leerstoel dogmatiek. De Vlaamse provincie, waar Schillebeeckx toe behoorde, wilde hem niet laten gaan. Brownes boodschap was: 'Als een dominicaan een leerstoel dogmatiek krijgt aangeboden, neemt hij die aan.' Punt, einde discussie. Het ging hier weliswaar niet om een leerstoel, maar wat mij betreft blijft het geldig. Les geven in de dogmatiek behoort tot de kern van de zending van de dominicanenorde. Als je daar als dominicaan de kans voor krijgt en het is ook maar enigszins mogelijk, dan neem je die kans.

Ik denk dus sinds enkele dagen gericht na over de vraag hoe ik hbo-studenten in één semester de grondbeginselen kan bijbrengen van de christologie – de theologie van Jezus Christus als verlosser en Zoon van God – en de godsleer. Inclusief de vraag wat deze grondbeginselen eigenlijk zijn. Hoe vertel je hedendaagse studenten wat de inzet is van de theologie, als zij lang niet allemaal een christelijke achtergrond hebben, laat staan een persoonlijk geloof in Jezus Christus, de Heilige Geest als zijn kwartiermaker in onze geschiedenis en de Vader als degene die Hem zendt? Wat staat er op het spel als de hymne die Paulus in zijn brief aan de Kolossenzen citeert (Kolossenzen 1,12-20), zegt dat Jezus het beeld is van de onzichtbare God en dat in Hem heel de volheid heeft willen wonen? Wat wil het zeggen dat wij in Hem de vergeving van de zonden hebben en God in Hem alle wezens in de hemel en op aarde met zich heeft willen verzoenen? Wat betekent het dat Hij de eerstgeborene is uit de doden en het hoofd van de kerk, en dat wij dankzij hem mogen delen in de

erfenis van de heiligen in het licht? Maar vooral: waarom zou je dat allemaal *moeten* weten?

De hbo-opleiding theologie van Fontys leidt niet op voor strikt kerkelijke functies. De beroepsmogelijkheden die op de website worden aangegeven, zijn geestelijk begeleider, ritueelbegeleider, zingevingscoach, levenscoach, kerkelijk werker en buurtpastor. De opleiding trekt dan ook mensen met uiteenlopende achtergronden en interesses. Dat de opleiding in voltijd en in deeltijd kan worden gevolgd, maakt de verschillen tussen deelnemers nog groter, ook qua leeftijd en levenservaring. Tegelijkertijd stelt de opleiding ook dat de katholieke theologie het vertrekpunt is. Er wordt niet gepretendeerd dat alle religies gelijkelijk worden behandeld als object van kennis, de katholieke traditie geldt expliciet als toegang. Deze kern ziet wijd: naar andere religies en levensbeschouwingen, naar filosofie en sociale wetenschappen, naar vaardigheden in gespreksvoering en coaching, naar reflectie op jezelf en je eigen rol in organisaties, in de samenleving en in de hedendaagse cultuur.

Ik ben het met deze aanpak zeer eens. Religie en geloof kun je niet begrijpen als je ze beschouwt als vreemde praktijken en exotische overtuigingen waar je neutraal kennis van kunt nemen. Dat wordt vaak wel gesuggereerd, maar dat lijkt wat mij betreft op kennis krijgen van literatuur zonder ooit geraakt te zijn door een gedicht, of een nacht te hebben doorgehaald omdat je een boek per se wilde uitlezen. Dan kun je heel veel te weten komen zonder er ook maar iets van te begrijpen. Wat religie en geloof zijn, dat leer je doordat je erin wordt binnengeleid en dat kan niet anders dan specifiek. Dit wil niet zeggen dat je gedwongen zou zijn je eraan over te geven. Vanuit wat je leert, kun je je verbinden met andere religies en levensbeschouwingen, met andere vormen van geloof en ongeloof. Deze mogelijkheid biedt de katholieke traditie volop en van harte. Als het goed is, tenminste. Geloof betekent naar katholieke overtuiging vertrouwen in Gods liefde en wie gedwongen of geremd wordt, wordt niet gedreven door vertrouwen maar door vrees. 'Liefde laat geen ruimte voor vrees', zegt de eerste brief van Johannes terecht, en de volmaakte liefde drijft de vrees uit (1 Johannes 4,17-18).

Naar christelijk overtuiging is Jezus Christus de echte ingang. Jezus noemt zich in het Johannesevangelie met een opmerkelijke beeldspraak zelf de deur (Johannes 10,7 en 9). Dus de uitdaging voor mij is in de komende maanden: hoe laat ik zien dat Jezus niet alleen iemand is om in te geloven, maar Degene die geloof in Gods liefde mogelijk maakt en ontsluit, voordoet wat het is Gods liefde te belichamen en deze Geest van liefde deelt met anderen. 'Hierin bestaat de liefde: niet wij hebben God liefgehad, maar Hij heeft ons liefgehad', om opnieuw de eerste Johannesbrief (vers 10) te citeren. Bewijzen kan ik het niet. Dat kan niemand en daarom vraagt geloof vertrouwen. Maar de theologie moet rekenschap afleggen van de hoop die in ons leeft (1 Petrus 3,15) en laten zien in welke zin Jezus de bron van hoop is. De hoop die doet leven. – Er zijn maar weinig dingen die ik liever doe.

Erik Borgman, lekendominicaan
voorzitter van de programmaraad van de Huis van Dominicus in Utrecht